

VÝVOJ KRAJINY NOVODVORSKA A ŽEHUŠICKA VE STŘEDNÍCH ČECHÁCH

NOVÁ PUBLIKACE

Zajímavých titulů o kulturní krajině a různých aspektech jejího historického vývoje se v posledních letech na našem knižním trhu objevuje více. Poněkud se tím vyrovnávají donedávna převažující pohledy na krajinu srovnávající zejména přírodní procesy a dopady negativních environmentálních jevů. Nicméně větší část knih o kulturní krajině je poněkud monotematická. Věnují se detailně např. jen alejím, drobným sakrálním stavbám, historickým stezkám, plužině apod.

V loňském roce vydaná bohatě ilustrovaná publikace renomovaných autorů se sice zabývá poměrně malým územím staré kulturní krajiny Novodvorská a Žehušicka (okres Kutná Hora), které je nicméně z více důvodů územím přímo modelovým a stejně tak i zcela unikátním. Navíc se vymezené oblasti věnuje s dosud nebyvalou podrobností a komplexností. Popisuje vývoj krajiny od prehistorie přes nejrůznější krkolomnosti našich dějin včetně jejich leckdy fatálních, jindy (mnohdy nezáměrně) pozitivních dopadů na charakter dané oblasti až po současnost. Hlavní zájem tohoto historického přehledu je soustředěn na období od 18. století po dnešek, neboť jde o periodu nejvýraznějších a v území nejvíce patrných, různě se postupně překrývajících změn. Cenná je zvláště reflexe vnímání a zobrazování území tehdejšíma

očima ve formě pečlivě nashromážděných map, vedut a později fotografií a leteckých snímků. Zkrátka, podobně hlubkový a přitom čtivý literární počín o jednom příkladném, dobře zdokumentovaném, byť jinak celkem nenápadném a v laických kruzích dosud ne zcela objeveném kousku středočeské krajiny pokrýl významnou mezeru na knižním trhu v tomto oboru.

V průběhu kvalifikovaného popisu historického vývoje využití území autoři stále sledují odrazy historických stop v území tak, jak se vrstvily na sebe a ukazují řadu možností jejich dnešní interpretace pomocí geografických informačních systémů. Byť nejsou všechny stejně patrné nebo hodnotné, je zřejmé, že úloha významných osvětlených majitelů panství, kteří své pozemky v rámci tehdejších možností velmi efektivně a intenzivně, současně však ergonomicky a s důrazem na krásu využívali, byla zcela rozhodující. Jednalo se zejména o rod Thun-Hohensteinů na Žehušicku a později rod Chotků na Novodvorsku. Jejich záměrům a jimi povolaným umělcům, ale i vzdělaným úředníkům zejména od 18. do první poloviny 20. století vdčíme za velkorysý a dodnes slušně v terénu i na leteckých snímcích vysledovatelný, byť zdaleka ne plně realizovaný krajinný kompozice.

Velmi si lze vážit širokého multidisciplinárního přístupu, díky němuž čtenář získá pohled na území z pozice fytoceologa, krajinného archeologa, historického kartografa i uměleckého historika, máme-li jmenovat jen namátkou některé profese, které se na interpretaci kulturní krajiny Novodvorská a Žehušicka podílely.

Za jednu z nejhodnotnějších částí knihy lze označit vedle již uvedené interpretace a dynamiky změn historického využití území ze starých map a snímků také závěrečnou diskusi nad vývojem využití krajiny. Je to zejména proto, že přes nesporná specifika nadprůměrně kompo-

novaného území se zde projevují trendy krajinného vývoje srovnatelné s většinou území ČR, tedy velké proměny ve výměře orné půdy, trvalých travních porostů a zejména lesů, stejně jako ztráta krajinné mozaiky i ruderalizace krajiny.

Kniha je velmi nápaditě doplněna barevně odlišenými textovými vsuvkami, které rozvádějí významné, s územím související historické detaily, některé dobové hospodářské jevy (úpravy toků, cukrovary, hospodářské spolky, pozemkový katastr) či významné osobnosti.

V současné době je díky masové suburbanizaci, velkoplošnému zalesňování, ale také využívání území pro obnovitelné zdroje energie, mnohde nedostatečně vnímána krajinná kompozice záměrná i nezáměrná. Předložená publikace ukazuje na příkladu Novodvorská a Žehušicka, jak tyto kompozice v území hledat a nacházet a částečně též, jak je v dnešní multifunkční krajině uchovat nebo i částečně obnovit a zvýraznit. Nejen krajinným ekologům a historikům umění, ale i pořizovatelům a projektantům územních plánů a pozemkových úprav, kteří dosud nejsou vyhláškami a metodikami dostatečně vedeni, aby při své práci tyto zbytky kompozic cíleně vyhledávali, chránili a dotvářeli, se tato publikace jistě stane cennou pomůckou. Díky zdařile popsaným různým pohledům na vývoj naší kulturní krajiny a širokým možnostem práce s historickými podklady může být kniha přitažlivá pro všechny, jež různé milníky a peripetie v historii i současnosti naší kulturní krajiny zajímají.

*Ing. Igor Kyselka, CSc.
Ústav územního rozvoje*

[VÝVOJ KRAJINY NOVODVORSKA
A ŽEHUŠICKA VE STŘEDNÍCH ČECHÁCH
Doc. RNDr. Zdeněk Lipský, CSc., PhDr. Markéta
Šantrůčková, Ing. Martin Weber a kol.,
Univerzita Karlova v Praze, Karolinum, 2011, 201
stran. ISBN 978-80-246-1905-7]